

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstuen
0301 Oslo

Kontakt saksbehandler

Annette Fosså, 51 56 89 20

Uttale til høring av søknad om å øke reguleringen av Gyavatnet, Eigersund kommune, Rogaland

Statsforvalteren mener omsøkt tiltak må ses i sammenheng med de pågående arbeidene som gjøres for å få tilbakeført anadrom fisk i de øvre delene av Hellelandsvassdraget. Det er i denne sammenheng viktig at det stilles krav om miljøtilpasset vannføring nedstrøms Gyavatnet, og at det sikres vandringsmuligheter for fisk i alle livsstadier, både for anadrome og ikke-anadrome arter.

Det må vurderes om berørte elvestrekninger nedstrøms Gyavatnet skal kartlegges for forekomst av elvemusling, i første omgang ved bruk av miljø-DNA.

Vi viser til høringsbrev av 14.10.21, der Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) ber om uttale til søknad om å øke reguleringen av Gyavatnet i Eigersund kommune.

Bakgrunn

NVE har mottatt søknad fra Dalane Kraft AS, datert 17.08.2021, om tillatelse til å øke reguleringen av eksisterende reguleringsmagasin Gyavatnet med å senke LRV med 1,5 meter. Dette vil gi magasinet en samlet regulering på totalt 4 meter.

Som en separat sak skal dam Gyavatn rehabiliteres, med bygging av ny dam med større tappeluke. Med økt regulering på 1,5 m og ny dam er det beregnet at produksjonen i Øgreyfoss kraftverk vil øke med 2 GWh/år. Gyavatnet er et av flere reguleringsmagasin i dette kraftverkets nedbørfelt.

Statsforvalterens vurdering

Tilbakeføring av anadrom fisk i de øvre delene av Hellelandsvassdraget

Statsforvalteren savner et avsnitt under *kap. 3.7 – Akvatisk miljø* i konsesjonssøknaden som omtaler status for arbeidet med å få anadrom fisk tilbake i de øvre delene av Hellelandsvassdraget. I vår uttale til høring av søknad om utbygging av Gya og Mjelkefossen kraftverk i Hellelandsvassdraget, datert 13.09.19, viste vi til at Norce LFI hadde gjennomført en mulighetsstudie for å se på muligheten for etablering av fiskepassasje tilknyttet Øygreifossen, slik at anadrom fisk igjen kunne vandre opp i de øvre delene av Hellelandsvassdraget. Norce LFI har i etterkant av denne mulighetsstudien gjennomført en habitatkartlegging og tiltaksanalyse for Hellelandsvassdraget¹. De har gjennom dette arbeidet kommet frem til at dersom anadrom strekning av Hellelandsvassdraget skal reetableres, må dette bli via Litlåna som vandringsvei. Dette er det mest kostnadseffektive alternativet, samtidig som historisk dokumentasjon viser til at laksen benyttet nettopp Litlåna til å vandre videre opp i Hellelandsvassdraget². Norce viser til at dersom dette lar seg gjøre, vil anadrom strekning øke med om lag 12 kilometer opp til demningen ved Gyavatnet. Tilgjengelig gyteareal vil da øke med over 60.000 m². Til sammenligning er dagens potensielle gyteområder i overkant av 2000m², og tilgjengelig gyteareal vil bli 30 ganger så mye som ved dagens situasjon. Det vil i denne sammenheng også være viktig med etablering av en trygg nedvandringsløsning for smolt. Dette slik at man unngår at fisken følger med hovedvannstrømmen og videre inn i vanninntaket og turbinen.

Åpning av vandringshinder for anadrom fisk er også et prioritert tiltak for Dalane vannområde, jf. Regionalt tiltaksprogram for Rogaland vannregion³. For å følge opp dette arbeidet, har vannområdet bestilt en tiltaksplan for restaurering og gjenåpning av Litlåna. Norce LFI har fått oppdraget. Konsesjonssøknaden viser til at Gyaåna er Gyavatnets klart viktigste gyteelv, og i den sammenheng foreslås det avbøtende tiltak for å ivareta fiskevandringen for ørreten opp Gyaåna. I lys av arbeidet som nå gjøres for å reetablere anadrom fisk i de øvre delene av Hellelandsvassdraget, mener Statsforvalteren at NVE her må stille vilkår om at det iverksette avbøtende tiltak i Gyaånas utløp, slik at man sikrer fiskevandring av alle livsstadier av fisk på alle vannføringer, både for anadrome og ikke-anadrome arter. Statsforvalteren mener restaurering av dam Gyavatnet må ses i sammenheng med omsøkt senking av Gyavatnet og ovennevnte planer for anadrom fisk. Ved restaurering av dam Gyavatnet, må anadrom fisk også inkluderes i tiltak som muliggjør oppvandring av fisk i alle livsstadier på alle vannføringer. Statsforvalteren ber NVE vurdere å stille dette som et vilkår som legges til grunn som et avbøtende tiltak i forbindelse med omsøkt senking av Gyavatnet.

Slipp av minstevannføring

Statsforvalteren er positiv til at det nå foreslås slipp av minstevannføring fra Gyavatnet. Dette også på bakgrunn av opplysningene i søknaden som tilsier at det til tider ikke er avløp fra magasinet. Det er i denne sammenheng viktig at det legges til rette for en miljøtilpasset vannføring etter miljødesignmetodikken beskrevet i Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag⁴. Dette på bakgrunn i jobben som nå gjøres for å få tilbake laksefisk til de øvre delene av vassdraget. Hellelandsvassdraget er også et prioritert vassdrag i Regional plan for vannforvaltning, hvor minstevannføring nevnes som et konkret forslag til tiltak.

¹ Postler, C., Espedal, E.O. 2020. Kartlegging av habitatforhold og tiltaksanalyse for Hellelandsvassdraget LFI Rapport nr. 393

² Inspektøren for Ferskvand-Fiskeriene, 1891. Brev til Amtsingeniøren i Stavanger Amt.

³ [Regionalt tiltaksprogram for Rogaland vannregion](#). Tilhørende regional vannforvaltningsplan 2022-2027.

⁴ Forseth, T. & Harby, A. (red.). 2013. [Håndbok for miljødesign i regulerte laksevassdrag](#). - NINA Temahefte 52. 1-90 s.

Rødlistearter, terrestrisk miljø og landskap

Statsforvalteren er kjent med funn av den rødlistede elvemuslingen (VU-sårbar) lenger nedstrøms i vassdraget (Brynjebekken og Litlåna), men kjenner ikke til at det er gjennomført kartlegging av elvemusling i de øvre delene av vassdraget. De øvre delene av Hellelandsvassdraget er påvirket av forsurening, og er derfor ikke ideelt som habitat for elvemuslingen. Statsforvalteren har imidlertid erfart at elvemuslingen er gjenfunnet i vassdrag hvor arten var antatt utdødd grunnet forsuring. Dersom arten tidligere fantes i denne delen av vassdraget, kan derfor ikke utelukke at enkeltindivider kan ha klart seg. Som følge av reetablering av laksefisk i de øvre delene av vassdraget, kan det bli aktuelt med kalking av vassdraget. Da vil automatisk forholdene for elvemuslingen også bedres. Det må derfor tas en vurdering av om berørte elvestrekninger nedstrøms Gyavatnet skal sjekkes for forekomst av elvemusling. Dette kan slik vi vurderer det i første omgang gjennomføres effektivt og rimelig ved bruk av miljø-DNA-metodikk.

Konsesjonssøknaden påpeker at det er sannsynlig at ål (EN-sterkt truet) kan gå opp i Gyavatnet. Det må sikres at tiltak som planlegges gjennomført ikke er til hinder for oppvandring, både ved senking av LRV og utbygging av ny dam. Om nødvendig må det iverksettes tiltak som sikrer at opp- og nedvandring blir ivarettatt.

Vi vurderer at en endring i LRV for Gyavatnet ikke vil få vesentlige konsekvenser for hekkende rovfugl i området. Det må derimot avklares nærmere om det vil være behov for restriksjoner i fuglenes hekketid når arbeidene med oppgradering av dam igangsettes.

En senking av LRV i Gyavatnet sammen med endret kjøremønster vil føre til større synlige reguleringssoner og hyppigere episoder med dette som resultat sammenlignet med dagens situasjon. Selv om vannet i dag er regulert, vurderer Statsforvalteren at landskapsbildet vil bli ytterligere forringet som følge av tiltaket. På bakgrunn av begrenset størrelse på Gyavatnet som magasin, viser beregninger imidlertid at vannet ved en normalsituasjon vil komme over dagens LRV etter 1-2 dager. Dersom dette er tilfellet, vil dette sammen med påslipp av minstevannføring i elva Gya, bidra til å dempe de negative effektene på landskapsbildet.

Med hilsen

Per Kristian Austbø
ass. fylkesmiljøvernssjef

Annette Fosså
seniorrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Rogaland fylkeskommune Postboks 130 4001 Stavanger

Eigersund kommune Postboks 580 4379 Egersund

Dalane vannområde

Egersund og Helleland

Elveeigarlag

NJFF Rogaland